

Macrofaunanieuwsmail 61, november 2005

Beste lezers, een goedgevulde macrofaunanieuwsmail dit keer. Dank voor de kopij en veel leesplezier!

Marianne Greijdanus red. macrofaunanieuwsmail en weblog

Grootste waterroofkever van Europa weer in Nederland opgedoken

Nijmegen, 23-11

De Brede geelgerande waterroofkever (*Dytiscus latissimus*) is in Drenthe herondekt. Een student vond de vraatzuchtige kever die voor het laatst in 1967 in ons land werd gezien. Experts dachten dat deze kever was uitgestorven, maar vermoeden nu dat het nachtdier al die tijd over het hoofd werd gezien. De precieze vindplaats wordt geheim gehouden, om het beest tegen verzamelaars te beschermen.

De waterkever is kort geleden gevonden door Gijs van Dijk, student van de opleiding milieukunde aan het Van Hall Instituut Leeuwarden, die momenteel stage loopt bij Stichting Bargerveen/Radboud Universiteit Nijmegen.

De Brede geelgerande waterroofkever is het grote broertje van de bekende geelgerande waterkever. De larven hebben spitse, holle kaken waarmee ze hun prooi doorboren om deze vervolgens leeg te zuigen. Ze zijn zeer vraatzuchtig; na een groeiperiode van slechts zes weken zijn ze klaar om te verpoppen. De kever heeft opvallend brede afgeplatte zijranden van het dekschild, waardoor hij pijlsnel kan zwemmen. Tijdens zoektochten in de afgelopen decennia op allerlei plekken in Nederland is deze, waarschijnlijk vooral 's nacht actieve, kever nooit gevonden. Ook in de ons omringende landen in deze kever uiterst zeldzaam met nog enkele vindplaatsen in Duitsland, Denemarken en Polen. Deze waterkever heeft een noordelijke verspreiding en wordt nog vooral aangetroffen in Zweden en Finland. Voor zover bekend leeft deze kever vooral in grote veenplassen, maar er zijn ook waarnemingen uit visvijvers.

Meer informatie:

Gijs van Dijk is bereikbaar via de Stichting Bargerveen/Radboud Universiteit Nijmegen

tel: 024-3653275, Gijsvdijk@gmail.com.

Wilco Verberk, 024-3653275 w.verberk@science.ru.nl, medewerker van de stichting, kan het woord voeren over de (her)ontdekking van deze en andere zeldzame dieren

Aankondiging: (her)oprichting werkgroep Chironomiden

Aanleiding

Sinds enige tijd leeft bij enkele mensen die zich met chironomiden bezighouden het idee om middels een samenwerkingsverband, of werkgroep, meer kennis te verzamelen en ontsluiten over deze diergroep. Hiertoe is onlangs in Utrecht een bijeenkomst geweest van Henk, André en David. Deze notitie is hiervan het verslag.

Initiatieven

Op chironomiden-gebied is onder andere het volgende ondernomen, danwel momenteel wordt er onder andere het volgende ondernomen, danwel is onder meer geprobeerd:

- *Nu bezig: Henk Moller Pillot en & Henk Vallenduuk zijn momenteel bezig aan een handboek over de chironomiden. Henk Moller Pillot neemt vooral de ecologie ter hand en Henk Vallenduuk werkt aan de verbetering van tabellen. Dit zal zeer uitgebreid worden (en ook veel uitgebreider dan 'Deel 1c'). Inmiddels werken Henk en Henk vooral aan de Tanypodinae.*
- *Limnodata: algemeen bekend en gebruikt: de waterschappen hebben hun chironomiden-waarnemingen aan STOWA aangeleverd, en doen dat, naar wij begrepen, nog steeds. Er is een CD-rom verschenen en er is een website (<http://www.limnodata.nl/>). Mbt. de chironomiden is dit echter nog zonder controle van de gegevens. Verder ontbreken veel gegevens van de grote rijkswateren (Riza-gegevens).*
- *Er verschijnen meldingen in de macrofauna-nieuwsbrief, zoals over bijzondere vondsten van chironomiden en opmerkingen over determinaties en over ecologie (onlangs over *Tanytarsus*).*
- *Er is veel informatie verschenen in allerlei onderzoeksrapporten en private ecologische informatie.*

Nieuwe doelen

Er is, zo blijkt wel, nog geen centraal archief oid. waar de nieuwe inzichten, nieuwe ontdekkingen e.d. worden bijgehouden. Er is nog weinig samenhang tussen de initiatieven. Wat wij willen ondernemen is nog niet helemaal uitgekristalliseerd, maar waar de nieuw op te richten werkgroep zich vooral op zou moeten richten zijn de volgende zaken:

- *Ecologie van de Tanytarsini. Wij willen natuurlijk alle muggen wel bewerken, maar zullen ons in het begin grotendeels tot de Tanytarsini hiertoe beperken. Omdat de Tanypodinae al bewerkt worden (zie boven), en op termijn waarschijnlijk ook de Chironomini, blijven over de Orthoclaadiinae (erg grote groep, maar hierover is tenminste in Deel 1c informatie beschikbaar) en Tanytarsini. Inmiddels is bij veel mensen enige jaren ervaring met de *Tanytarsus*-tabel. Verder is ecologische informatie in enkele publicaties, mn. van Klink. Een overzicht van de hele tribus ontbreekt nog; deze groep chironomiden is ook niet in 'Deel 1c' behandeld. Ook de Limnodata is voor deze groep nog onvolledig. We denken dat deze groep met enkele tientallen soorten een duidelijke uitdaging is; een Deel 1c-achtig werkstuk kan als*

voorbeeld dienen van een document wat we over een paar jaar klaar kunnen hebben (de handigste vorm lijkt een op internet bijgehouden groeidocument).

- Bijzondere soorten. Er moet een archief komen waarin informatie over alle zeldzame soorten chironomiden wordt opgenomen. Binnen sommige takken van natuurstudie (vogels, libellen) bestaan zgn. homologatie-commissies om claims van bijzondere soorten te beoordelen. Het lijkt een goed idee om voor chironomiden ook zo iets te doen. Als basis kan hiervoor de lijst van Moller Pillot & Klink (1996). Het is dus de bedoeling om voor de zeldzaamheden tot een gecontroleerd waarnemingen-archief te komen.
- Limnodata. Zeer waardevol, maar controle van gegevens zou tot een betere database kunnen leiden. Hierover moet met Stowa contact worden opgenomen.
- Schrijven van tabellen/determinaties. Nieuwe inzichten archiveren.
- Henk Moller Pillot heeft een groot, ecologisch archief wat nog niet helemaal is ontsloten. Het gaat oa. om vele waarnemingen uit heel Nederland met ecologische informatie. De waarnemingen zullen in een database moeten worden opgenomen.

Een nieuwe werkgroep

We denken dat een werkgroep de beste samenwerkingsvorm is om bovengenoemde Nieuwe doelen te kunnen bereiken. We zullen bij EIS-Nederland nagaan of dit initiatief ondersteund kan worden. Met deze aankondiging willen wij verder iedere belangstellende van harte uitnodigen contact op te nemen met de werkgroep-in-oprichting (graag per e-mail aan David, adres zie onder).

Amsterdam/Tilburg/Groningen/Utrecht, november 2005

André van Nieuwenhuijzen, David Tempelman (david.tempelman@aquasense.nl), Michiel Wilhelm & Henk Moller Pillot

NIET *PROASELLUS COXALIS* MAAR *P. BANYULENSIS*

In een Luxemburgs artikel over de fauna van bronnen en het interstitieel bleek de naam *Proasellus banyulensis* (een zoetwaterpissebed) op te duiken. In de hoop dat het hier zou gaan om een mogelijke toevoeging aan de Nederlandse fauna is direct uitgezocht wat dit voor een beest is. Een exotische toevoeging aan de in Nederland wel erg soortarme groep van zoetwaterisopoden, zou misschien uit ecologisch oogpunt niet welkom zijn geweest, het zou het determineren van zoetwaterpissebedden een stuk spannender hebben gemaakt. Helaas, het gaat hier om een naamsverandering ten gevolgen van een revisie van de *Proasellus coxalis*-groep. De "echte" *Proasellus coxalis* is een soort van het oostelijke Mediterrane gebied die absoluut niet in Nederland is te verwachten. Wat wij nu *P. coxalis* noemen moet *P. banyulensis* heten. Het gaat hier om een verandering gebaseerd op duidelijke morfologische verschillen (met name van pleopode V) en een ondersteuning op basis van moleculair werk. Hierbij is ook gebleken dat van de *P. coxalis*-groep in Duitsland ook alleen maar *P. banyulensis* voorkomt (Fabio Stoch, pers. med.).

In de praktijk van ecologische waterkwaliteitbeoordelingen zal deze naamsverandering vermoedelijk langzaam doordringen, waarschijnlijk terecht omdat het wel even kan duren voordat deze naam gemeengoed is geworden. De revisie is namelijk nog niet volledig gepubliceerd. Het is echter wel waarschijnlijk dat de naam steeds vaker gaat opduiken in wetenschappelijk publicaties. Met deze notitie hoop ik te voorkomen dat jullie dezelfde zoektocht moeten doorlopen wanneer jullie op de naam *P. banyulensis* stuiten.

Relevante literatuur:

- GERECKE, R., STOCH, F., MEISCH, C., SCHRANKEL, I., 2005. Die Fauna der Quellen und des hyporheischen Interstitials in Luxemburg. Unter besonderer Berücksichtigung der Acari, Ostracoda und Copepoda. Ferrantia, Trav. sci. Mus. nat. hist. nat. Luxembourg, 41: 1-134
- STOCH, F., 1989. Critical remarks on the southern Italian asellids described by E. Dudich (1925) with redescrptions of some taxa (Crustacea, Isopoda, Asellota). *Misc. Zool. Hungarica*, 5: 61-69.
- STOCH, F., VALENTINO, F., VOLPI, E., 1996. Taxonomic and biogeographic analysis of the *Proasellus coxalis*-group (Crustacea, Isopoda, Asellidae) in Sicily, with description of *Proasellus montalentii* n. sp.. *Hydrobiologia*, 317: 247-258.

Menno Soes
Bureau Waardenburg
d.m.soes@buwa.nl

Rivierkreeften in beweging: let op!! Nieuwe soort

In 2004/2005 is er nogal wat gebeurt in de wereld van de rivierkreeften. Het aantal soorten is spectaculair gestegen van vier naar acht, een verdubbeling. Naast dat het determineren van deze kreeften een probleem is, zijn het met name de mogelijke ecologische effecten die zorgen baren. Zo zijn er in het gebied van het Hoogheemraadschap Stichtse Rijnlanden sterke aanwijzingen boven water gekomen die erop wijzen dat de geknobbelde Amerikaanse rivierkreeft (*Orconectes virilis*) negatieve effecten op de vegetatie en het doorzicht heeft. Uit het buitenland zijn bovendien verschillende meldingen bekend van negatieve effecten op aquatische ecosystemen die het gevolg zijn van introductie van Noord-Amerikaanse rivierkreeftsoorten.

Om het probleem goed in kaart te brengen is inzicht in de verspreiding van de verschillende soorten van groot belang. Helaas is er nog geen tabel waarmee alle soorten op naam kunnen worden gebracht. Oude tabellen zijn in ieder geval niet meer bruikbaar, er ontbreken gewoonweg te veel soorten. Op het moment is ondergetekende in samenwerking met o.a. Naturalis bezig een nieuwe tabel op te stellen. Hierin willen we ook wat info over de verspreiding opnemen. We willen iedereen dan ook oproepen waarnemingen van rivierkreeften aan mij door te geven wanneer je zekerheid hebt over een determinatie of dieren/foto's van dieren op te sturen wanneer dat niet het geval is. Hierbij wel de kanttekening dat foto's niet altijd op naam zullen kunnen worden gebracht. De aangeleverde waarnemingen zullen netjes worden gearchiveerd en aan EIS-Nederland beschikbaar worden gesteld. De tabel zal naar verwachting in het voorjaar van 2006 in Nederlandse Faunistische Mededelingen verschijnen.

Orconectus virilis: geknobbelde Amerikaanse rivierkreeft

Menno Soes
Bureau Waardenburg
Postbus 365
4100 AJ Culemborg
d.m.soes@buwa.nl

Taxonomie watermijten in zootaxa, hierbij de abstract:

Accepted by H. Proctor: 23 Sept. 2005; published: 11 Oct. 2005 35

ZOOTAXA

ISSN 1175-5326 (print edition)

ISSN 1175-5334 (online edition) Copyright © 2005 Magnolia Press

Zootaxa 1061: 36–64 (2005)

www.mapress.com/zootaxa/

On the taxonomy of water mites (Acari: Hydrachnidia) described from the Palearctic, part 1: Hydrachnidae, Limnocharidae and Eylaidae

KEES DAVIDS, ANTONIO DI SABATINO, REINHARD GERECKE, TERENCE GLEDHILL & HARRY SMIT

Keywords: Hydrachnidia, taxonomy, synonymy, new species, Mediterranean

Abstract

This paper collects taxonomic changes in the families Hydrachnidae, Limnocharidae and Eylaidae which become necessary following revision of material from museum collections and recent field work. The following synonyms are established: Family Hydrachnidae, genus *Hydrachna*: The subgenera *Anohydrachna* Thor, 1916, *Diplohydrachna* Thor, 1916, *Rhabdohydrachna* K. Viets, 1931 are synonyms of *Hydrachna* s.str.; *H. globosa neumani* Lundblad, 1962a, and *H. globosa rotundata* Láska, 1964, are synonyms of *H. globosa* (De Geer, 1778); *H. halberti* Soar, 1908, *H. levis* Williamson, 1913 and *H. levis acuminata* K.O. Viets, 1954 are synonyms of *H. incisa* Halbert, 1903; *H. perpera* Koenike, 1908 is a synonym of *H. processifera* Koenike, 1903; *H. skorikovi integra* K. Viets, 1930 is a synonym of *H. schneideri* Koenike, 1895. Family Eylaidae, genus *Eylais*: *E. bisinuosa nodipons* K. Viets, 1919 is a synonym of *E. bisinuosa* Piersig, 1899; *E. rimosa proceripalpis* K. Viets, 1930 is a synonym of *E. mutila* Koenike, 1897; *E. puripons* K. Viets, 1930, *E. bisinuosa oligotricha* Lundblad, 1936, *E. planipons novata* K. Viets 1942 and *E. canariensis* Lundblad, 1962b are synonyms of *E. planipons* Walter, 1924.

The following species must be regarded *species incertae*: Family Hydrachnidae, genus

Hydrachna: *H. aspratilis* Koenike, 1897, *H. bivirgulata* Piersig, 1897a, *H. brehmi* Szalay, 1955, *H. denudata* Piersig, 1896, *H. inermis* Piersig, 1895, *H. levigata* Koenike, 1897, *H. papilligera* K. Viets, 1919, *H. piersigi* Koenike, 1897, *H. regulifera* Koenike, 1908, *H. williamsoni* Soar, 1908. Family Eylaidae, *Eylais glubokensis* Udalov, 1907.

The geographical origin of *Hydrachna extorris* Koenike, 1897, probably collected outside Europe, is unclear.

Two species new to science are described from springs and running waters in S Europe: *Limnochares azubi* Gerecke, **sp. nov.** (West Mediterranean) and *Limnochares danielei* Gerecke & Smit, **sp. nov.** (East Mediterranean).

WWWeetje: Zwitsers Exotenwerk

Dear all,

Please find the report

An Inventory of alien species and their threat to biodiversity and economy in Switzerland

To be downloaded at: **NB!!! Niet zomaar uitprinten, erg veel pagina's**

http://www.umwelt-schweiz.ch/buwal/eng/fachgebiete/fg_biotechnologie/news/2005-09-26-00893/index.html

Marc Kenis
CABI Bioscience Switzerland Centre
1, Rue des Grillons
2800 Delémont
Switzerland

Stel je voor:

Hallo iedereen, mijn naam is Harry Boonstra. Ik ben 25 jaar en woon in het rustige en kleine Overberg nabij Veenendaal. Sinds september 2004 heb ik mijn studie Hydrologie en Waterkwaliteit met specialisatie Aquatische Ecologie en Waterkwaliteit afgerond aan de universiteit van Wageningen. Tijdens deze studie en mijn voorgaande HBO studie Milieukunde aan het Van Hall Instituut te Leeuwarden heb ik een vijftal stages/afstudeeropdrachten gedaan bij Wetterskip Fryslân, het NIOO, het RIKZ, de vakgroep Moleculaire Ecologie (WUR) en Alterra. Ik heb gedurende deze periodes o.a. gewerkt aan voedselopname van zoöplankton met behulp van stabiele isotopen, detectiemethode ontwikkeling voor de gastheer (*Hartmanella vermiformis*) van *Legionella pneumophila* met behulp van PCR en een microcosm experiment uitgevoerd om de risico's van de fungicide fluazinam op plankton en fauna te bestuderen. Naast mijn studie heb ik tevens drie jaar als vakantiekracht gewerkt op het laboratorium van Wetterskip Fryslân, waar ik veldwerk heb gedaan. Sinds kort ben ik werkzaam bij Stichting Bargerveen en ga me hier bezighouden met de effecten van baggeren op de macrofauna in laagveenwateren. Tot zover deze introductie en misschien spreken we elkaar nog wel eens.

Groeten,

Harry Boonstra

Stichting Bargerveen
Radboud Universiteit Nijmegen
Postbus 9010
6500 GL Nijmegen

Bij deze wil ik me voorstellen als nieuw abonnee op de macrofauna web-log. Ik ben Gijs van Dijk, student milieukunde aan het Van Hall Instituut in Leeuwarden. Binnen deze studie heb ik mijn eerste stage gelopen bij Waterschap Groot Salland, hier heb ik kennis gemaakt met macrofauna. Hier heb ik de basis van het bemonsteren en

determineren van macrofauna geleerd van Johan Mulder, Ruben van Kessel, Hans Hop en Dolf Venema.

Momenteel ben ik bezig mijn mij tweede stage die ik volg bij Stichting Bargerveen onder andere bij Gert-jan van Duinen, Wilco Verberk en Hein van Kleef. Met deze stage ben ik bezig met een onderzoek naar macrofauna in hoogveensystemen. Ik ben hiervoor twee maanden in Estland geweest om in de hoogvenen daar onderzoek te doen ter referentie aan de Nederlandse hoogvenen. Verder houd ik me in deze stage voornamelijk met *Trichoptera* bezig.

Het afgelopen jaar ben ik ook in mijn vrije tijd hier en daar wat aan het vangen en determineren en ontdekte zo afgelopen maand *Dytiscus latissimus* opnieuw in Nederland. Onderhand begin ik me toch wel redelijk in macrofauna te interesseren en het lijkt me hierom leuk om via deze macrofauna web-log nieuwtjes rond deze organismen een beetje te kunnen volgen.

Gijs van Dijk

Einde mafanieuwsmail 61 november 2005